

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК   THE UKRAINIAN HISTORIAN
ЖУРНАЛ   JOURNAL OF
УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО   THE UKRAINIAN HISTORICAL
ТОВАРИСТВА   ASSOCIATION

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР — EDITOR in CHIEF

Любомир Р. Винар — Lubomyr R. Wynar
Kent State University

СПІВРЕДАКТОРИ — CO-EDITORS

Микола Ковальський — Mykola Koval's'kyi
Національний університет — National University
“Острозька Академія”   “Ostroh Academy”

Юрій Макар — Yury Makar
Чернівецький національний — National University
університет   of Chernivtsi

ЗАСТУПНИКИ РЕДАКТОРА — ASSOCIATE EDITORS

Алла Атаманенко — Alla Atamanenko
Національний університет — National University
“Острозька Академія”   “Ostroh Academy”

Ігор Гирич — Ihor Hurych
Українське Історичне Товариство — Ukrainian Historical Association

Олександр Сидоренко — Alexander Sydorenko
Арканзаський державний університет — Arkansas State University

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ — EDITORIAL BOARD

Олександр Баран, УВАН у Канаді, Вінніпег • *Ася Гумецька*, Мічигенський університет, Анн Арбор • *Олександр Домбровський*, УВАН у США, Нью Йорк • *Аркадій Жуковський*, НТШ в Європі, Париж • *Леонід Зашкільняк*, Львівський національний університет, Львів • *Ярослав Ісаєвич*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів • *Ігор Камінецький*, Центральний Мічигенський університет, Мт. Плезант • *Стефан Козак*, Варшавський університет, Варшава • *Олег Купчинський*, НТШ у Львові • *Юрій Макар*, Чернівецький національний університет, Чернівці • *Теодор Мацьків*, Акронський університет, Акрон • *Юрій Мицик*, Києво-Могилянська Академія, Київ • *Володимир Сергійчук*, Київський державний університет, Київ • *Андрій Сороковський*, УІТ, Кембрідж • *Ігор Стебельський*, Вінзорський університет, Вінзор • *Валерій Степанков*, Кам'янець-Подільський державний університет, Кам'янець-Подільський

Мовні редактори: Ася Гумецька, Наталія Пазуняк
Українське Історичне Товариство

© by Ukrainian Historical Association

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК

ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ І УКРАЇНОЗНАВСТВА

1-5 (156-160) Рік XL

Під загальною редакцією
ЛЮБОМИРА ВИНАРА

2003

НЬЮ-ЙОРК — КИЇВ — ЛЬВІВ — ОСТРОГ — ТОРОНТО — ПАРИЖ

“УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК”: 1963 - 2003

АЛЛА АТАМАНЕНКО

Національний університет “Острозька академія”
Острог

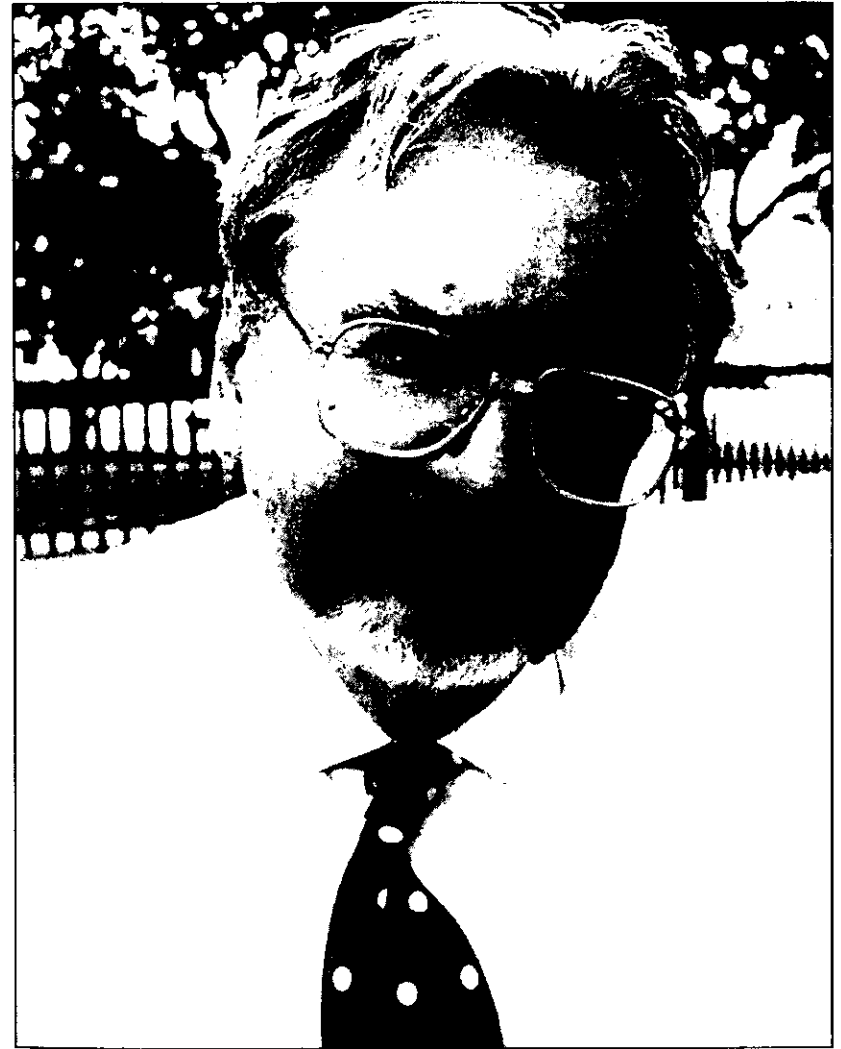
ЛЮБОМИР РОМАН ВИНАР ЯК РЕДАКТОР “УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИКА”

Українському Історичному виповнилося 40 років. Протягом цього довгого часу головним редактором журналу був його засновник і натхненник проф. Любомир Роман Винар. Сорокарічне редагування періодичного видання однією людиною є унікальним явищем української та світової історіографії і, безперечно, заслуговує на увагу дослідників.

Мета цієї статті – висвітлити редакторську діяльність головного редактора *Українського Історика* Любомира Романа Винара, розкрити його взаємини із співробітниками журналу, визначити особистий внесок у справу творення видання, забезпечення його регулярного виходу в світ, і – як наслідок – визначити його опосередкований вплив на український історіографічний процес. Джерелом для написання статті став безпосередньо журнал *Український Історик*, а також архівні матеріали, опубліковані на сторінках часопису та інших видань і архів УІТ в Кенті.

Проф. Любомир Винар¹ – один із провідних представників української історіографії на межі ХХ – ХХІ століть, засновник і Президент Українського Історичного Товариства, незмінний головний редактор журналу *Український Історик*, а крім того – Віцепрезидент, Голова Історичної Секції та Видавничої комісії УВАН в

¹ Про Любомира Романа Винара див. *Любомир Р. Винар: історик, педагог, бібліограф*. Ред. О. Домбровський. Мюнхен; Нью-Йорк; Торонто, 1982, 71 с.; І. Гирич. “Внесок “Українського Історика” в грушевськознавство”. *Український Історик*, 1994, т. 31, ч. 1-4, с. 102-109; О. Баран. “Любомир Винар (3 нагоди 65-ліття)”. *Український Історик*, 1997, т. 34, ч. 1-4, с. 11-32; І. Гирич. “Засновник грушевськознавства”. В кн.: Л. Винар. *Михайло Грушевський: історик і будівничий нації*. Нью-Йорк, 1995, с. 18-22; *Любомир Винар: Біобібліографічний покажчик (1950–1997)*. Львів, Київ, Париж, Нью-Йорк, 1998; А. Жуковський. Любомир Винар: життя і діяльність (3 нагоди 65-ліття історика). В кн.: *Любомир Винар: Біобібліографічний покажчик*, с. 7-27; А. Жуковський. “Любомир Винар: Життя, діяльність і творчість (3 нагоди 50-ліття наукової діяльності)”. В кн.: *На службі Клію. Збірник наукових праць на пошану Любомира Романа Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності*. Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів, 2000, с. 15-41; О. Домбровський. “Любомир Винар зблизька” *Там само*, с. 53-61 та ін.

Любомир Винар, засновник і головний редактор журналу “Український Історик”.

Америці, дійсний член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, голова Світової Наукової Ради СКУ, член американських наукових установ.

Народився Любомир Роман Винар 2 січня 1932 р. у Львові, в родині відомих українських педагогів Івана Винара та Євфрозини з дому Дорик. Батько вченого був директором дівочої гімназії ім. Кокорудзів, мама – директоркою народної школи ім. Б. Грінченка. Друга світова війна порушила звичне життя. У 1944 р. родина виїхала спочатку до Криниці, потім – до м. Одербергу (Богумін), звідти до Праги, після закінчення Другої світової війни – до Баварії (Мюнхен, Карсфельд, Берхтесгаден). Середню освіту майбутній дослідник одержував в гімназіях спочатку в Карсфельді, а згодом в Берхтесгадені, де склав у 1949 році іспит зрілості². Того ж року він вступив до Українського Вільного Університету та Мюнхенського університету Максиміліяна Людвіка.

У Мюнхенському університеті Любомир Винар вивчав суспільні і політичні науки, в Українському Вільному Університеті – історію, філософію, археологію, літературу. В УВУ він слухав курси з філософії та історії української культури проф. І. Мірчука, з психології – проф. О. Кульчицького, проф. В. Яніва, з педагогіки – проф. Г. Ващенко, з української літератури – проф. М. Глобенка, проф. Ю. Бойка, з різних аспектів етнології – проф. В. Щербаківського, з географії України – проф. В. Кубійовича та ін. В УВУ він одержав серйозну підготовку з історії і допоміжних історичних дисциплін – з основних проблем історії України читав лекції проф. Б. Крупницький, з різних періодів історії України та українського джерелознавства – проф. Олександр Оглоблин та проф. Наталія Полонська-Василенко, з археології – проф. Петро Курінний та ін. Молодий історик взяв участь у семінарських курсах, які проводили Б. Крупницький, О. Оглоблин³ і для яких потрібно було опрацювати семінарійні дослідницькі праці. Як відзначав проф. О. Оглоблин, під час навчання в УВУ Л. Винаром було опрацьовано семінарські дослідження: “Протитурецька політика Ватикану і Австрії в кінці XVIII століття та балканська проблема”, “Кромвелівська Англія і українська революція 1648 року”, “Дунайські князівства Молдавія і Валахія і XVI – XVII ст.” та “Відгуки Американської революції 1776 року в Східній Європі кінця XVIII – початку XIX ст.” – всі з оцінкою “Відмінно”. Крім того, молодим дослідником було опрацьовано джерелознавство та історіографію Східної Європи XVI – XVII століття⁴.

² Автобіографія Л. Винара від 1 травня 1965 р. (Архів УІТ в Кенті).

³ Залікова книга (індекс) студента Українського Вільного університету Любомира Романа Винара. (Архів УІТ в Кенті).

⁴ Записка О. Оглоблина від 10 жовтня 1959 року. (Архів УІТ в Кенті).

Як свідчать записи “Щоденника” вченого, він з молодих років захоплювався літературою й історією, мріяв стати письменником. Сімнадцятирічним юнаком в умовах життя у таборі для переміщених осіб “Орлик” неподалік від німецького містечка Берхтесгаден брав участь у діяльності студентського товариства національного солідаризму “Зарево”, очолюючи спочатку його Літературну, а потім – Історичну комісію. Ще в 1949/50 рр. майбутній історик заснував літературознавчий журнал *Юність*, біля якого гуртувалися молоді інтелектуальні сили еміграційної України. Але університет і, найвірогідніше, вплив проф. О. Оглоблина, а також родинні розповіді⁵ змінили наукові зацікавлення молодого дослідника, який розпочав дослідження з історії українського козацтва.

Після переїзду до Америки Любомир Винар спочатку, як і більшість українських емігрантів, був змушений працювати на заводі, потім – в хімічній лабораторії, емалюючи посуд, але ніколи не втрачав надії працювати науково. Юнака продовжувала вабити історія, працю ж за одержаним фахом знайти було нелегко і він у Вестерн Резерв Університеті (Western Reserve University, Cleveland) розпочав вивчення бібліотечних наук й архівознавства. У 1957 році після захисту дисертації “Українсько-молдавські політичні взаємини в другій половині XVI ст.” в Українському Вільному Університеті, здобув докторат. Пізніше опублікував (спочатку англійською мовою) своє магістерське дослідження *Історія раннього українського друкарства*, а в 1962 р. як габілітаційну працю на УВУ – дослідження про Андрія Войнаровського. Всі його перші книги (як і пізніше наступні) викликали позитивні відгуки у відомих істориків. В майбутньому він не поривав зв'язків і зі своєю alma mater – Українським Вільним Університетом, де пройшов шлях від студента до звичайного (повного) професора⁶.

Життя зводило молодого дослідника з видатними вченими і він намагався засвоїти найкращі методологічні надбання. Тому можна стверджувати, що на формування його наукової методології значний вплив мали такі відомі науковці як Олександр Оглоблин, Наталія Полонська-Василенко, Борис Крупницький, Володимир Кубійович, Ярослав Пастернак, Джесі Шіра, С. Гаррісон Томсон та інші видатні вчені міжнародного виміру.

У 1962 р. Л. Винар одружився з Анною Терезою Кузьмич, яка на все життя стала його близьким другом і співробітником.

Ідея відновлення генеалогічних дослідів і журналу DP-періоду *Рід та знамено* переросла у думку про потребу створення генеа-

⁵ Любомир Винар. “Мої “зустрічі” з запорозькими козаками (автобіографічні нотатки)”, *Козацька Україна. Вибрані праці*. Ред. Валерій Степанков, упорядн. Алла Атаманенко. Київ; Львів; Нью-Йорк; Париж, 2003. с. 81.

⁶ Став звичайним професором УВУ в 1974 році.

логічного товариства. У 1963 р. Любомир Винар очолив Ініціативну групу Українського Генсологічного і Геральдичного Товариства, по заснуванні якого був обраний заступником голови (головою був Олександр Оглоблин, науковим секретарем – політолог-економіст за фахом, але талановитий геральдик і генеолог др. Роман Климкевич). У співпраці з відомим українським бібліологом Левом Биковським Любомир Винар – професійний бібліограф – заснував Український Бібліологічний Інститут – науково-видавничу установу, яка існувала до 1980 р. і з рамені якої підготовлялися бібліографічні та інші дослідження.

Понад 35 років Любомир Винар працював в американських університетах, де також став засновником і організатором праці науково-дослідних осередків – Бібліографічного Наукового Центру при Бовлінг-Грінському Університеті в Огайо (1965), Наукового Центру дослідження етнічних публікацій і культурних установ у США при Кентському Державному Університеті (1972), де заснував і протягом багатьох років редагував журнал *Ethnic Forum* (1980 – 1996)⁷, був Президентом Американської Міжуніверситетської Ради Етнічних Студій в Огайо (1978 – 1984 рр.), яка координувала працю 27 університетів і коледжів, заступником Голови Асоціації для студій національностей (СССР і Східна Європа, 1978 – 1982), Головою Славистичної Секції Американської Бібліотекарської Асоціації (1977 – 1978, 1980). Протягом кількох років редагував бібліографічно-довідкову серію бібліотеки Колорадського університету і був співредактором біо-бібліографічної серії. Крім того, він був одним із перших консультантів з українознавства Гарвардського університету та інших наукових установ, членом Дорадчої Ради програми українознавчих студій Іллінойського університету.

Активно працював історик в українських громадських та наукових установах. Він очолював Конференцію Центральних Українських Академічних Професійних Товариств, яка об'єднувала головні професійні установи в Америці, був одним із засновників (1961), а пізніше був Президентом Української Американської Асоціації Університетських Професорів, у 90-х роках – Головою Академічної Ради при Уряді Української Народньої Республіки в екзилі, очолював (з 1999 р. вдруге, а з 2003 р. – втретє) Світову Наукову Раду при Світовому Конгресі Українців.

Заслугує на увагу і діяльність вченого в НТШ, з яким його пов'язує опрацювання гасел для 3-го видання *Енциклопедії Українознавства* та *Енциклопедії Української Діаспори*, співпраця в Історично-Філософській Секції, проведення спільних наукових конфе-

⁷ Grzegorz Babicki. "Centrum badania publikacji etnicznych przy Kent State University w Kent, Ohio, USA", *Przegląd polonijny*, r. XI-1985. z. 4, Kraków, 1986, s. 83-90.

ренцій, складання проєкту (на жаль, не зреалізованого) колективної праці про НТШ. У 1975 – 1978 рр. був заступником голови Історично-Філософської Секції НТШ в Америці.

Від 1954 р. Любомир Винар активно працює в Історичній Секції УВАН, яку очолює від 1992 р. У 1998 р. його було обрано віцепрезидентом УВАН і головою Видавничої Комісії. Він очолює і Комісію Етнічних Дослідів.

Людина вражаючої енергії і працелюбности, Любомир Винар став одним із організаторів наукових конгресів і конференцій в Європі, Америці, Канаді, а тепер в Україні, серед яких – Перший Міжнародний конгрес українських істориків (Чернівці, 2000 р.), Другий Міжнародний конгрес українських істориків (Кам'янець-Подільський, 2003 р.), Четвертий (Одеса, 1999 р.) і П'ятий (Чернівці, 2002 р.) Конгреси МАУ. Намагаючись вшанувати пам'ять близьких йому українських вчених діаспори, допомогти українським науковим та освітнім установам, Л. Винар організував і організовує допомогіві акції (напр. для побудови пам'ятників на могилах відомого українського літературознавця Остапа Грицяя та видатного історика Олександра Оглоблина, допомоги Львівській Науковій Бібліотеці ім. В. Стефаніка⁸, Бібліотеці ім. В. Вернадського НАН України⁹, Національному університету "Острозька академія" тощо).

За роки існування незалежної України було створено п'ятнадцять Осередків УІТ ім. М. Грушевського, члени яких співпрацюють в *Українському Історикі* і є переважно професорами і доцентами українських університетів. УІТ під керівництвом Л. Винара безкоштовно посилає кількасот примірників *Українського Історика* й інших видань бібліотекам українських університетів і педагогічних високіх шкіл, організовує або допомагає організувати наукові конгреси, з'їзди і конференції і співпрацює з українськими науковими установами й університетами.

Співпраця УІТ із такими відомими в Україні установами як Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН, Інститут історії України НАН України, Інститут української літератури НАН України ім. Т. Шевченка, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Київський національний університет, Львівський національний університет, Національний університет "Острозька академія", Чернівецький національний університет та іншими сприяє виданню збірок джерел, мемуарів і листування відомих політичних і культурних діячів, праць

⁸ "Б'ємо на сполох! (Звернення до українських установ і поодиноких громадян)", *Свобода*, 25 січня 1997. Підписали Л. Винар і Уляна Дячук, предсідник УНС.

⁹ "Звернення до всіх українських видавців, українознавчих установ і громадянства в діаспорі", *Народна воля*, 2 грудня 1993. Підписали Л. Винар і О. Онищенко, директор Наукової бібліотеки ім. В. Вернадського.

визначних, але довгий час забутих в Україні істориків. Під керівництвом Л. Винара УІТ стало патроном музеїв М. Грушевського у Києві та Львові, Інституту досліджень української діаспори при Національному університеті "Острозька академія", стало ініціатором видання творів видатного українського історика О. Оглоблина¹⁰, проголошення 1996 року роком Михайла Сергійовича Грушевського.

Любомир Винар є автором 1 800 праць з історії українського козацтва, історії української культури, історії державности України ХХ ст., з української історіографії, бібліографії, біографістики, етнічних досліджень та допоміжних історичних дисциплін. Він редагує серійні видання УІТ ("Грушевськяна" (від 1966), "Мемуаристика" (від 1967), "Історичні монографії" (від 1965), "Епістолярні джерела грушевськознавства" (від 1997), "Оглоблініяна" (від 2000) та ін., а також *Reference Sources in the Social Sciences, Ukrainian-Jewish Studies* (1985) та ін. Є редактором численних монографій і джерельних збірок, серед яких *Habsburgs and Zaporozhian Cossacks. The Diary of Erich Lassota von Steblau 1594* (1975), *Автобіографія Михайла Грушевського з 1926 року* (1981), М. Грушевський. *На порозі нової України: Статті і джерельні матеріали* (1992), О. Оглоблін. *Студії з історії України: Статті і джерельні матеріали* (1995), *Листування Михайла Грушевського* (т.1, 1997; т.2, 2001), М. Брайчевський. *Вибрані твори: Історико-археологічні студії. Публіцистика* (1999), О. Оглоблін. *Люди Старої України та інші праці* (2000), М. Грушевський. *Із літературної спадщини* (2000), О. Оглоблін. *Гетьман Іван Мазепа та його доба* (2001; 2003) та ін., а також першого *Історичного атласу України* (1980) та інших видань.

За заслуги у розвитку української науки у 1984 році був обраний "Українцем року", Президією НТШ у Львові був нагороджений "Дипломом лауреата медалі Михайла Грушевського" (Львів, 1994), Світовим Конгресом Українців – "Медаллю Св. Володимира" (Торонто, 1993), Міжнародним Фондом М. Грушевського – "Дипломом за визначний внесок в справу повернення Україні М. Грушевського" (Київ, 1996). Його було обрано Почесним Академіком Національного університету "Острозька академія" (1999), почесним доктором Чернівецького національного університету (2002).

***

В більшості випадків одна людина, без жодної допомоги інших, не творить журнал. Але якщо часопис має свого "протора", який

¹⁰ "Звернення до українського громадянства і установ в справі видання наукових творів проф. Олександра Оглоблина", *Новий шлях*, 21 жовтня 2000, с.14; "Видамо твори проф. О. Оглоблина. Звернення до українського громадянства і установ", *Свобода*, 6 жовтня 2000.

присвячує йому не лише весь свій вільний час, і журнал практично стає його життям – таке видання приречене на довгий і вдалий шлях. Саме такою стала доля *Українського Історика*, якому від "народження" пошастило з головним редактором, котрий зумів залучити до співпраці добрих співробітників і авторів, розбудувати фінансову базу видання, залучивши передплатників, знайти для видання справжніх друзів – його меценатів. Сьогодні можна впевнено стверджувати, що постання у 1963 році журналу української історіографії *Український Історик* відбулося завдяки наполегливості та вірі у справу молодого ще тоді Любомира Романа Винара. Саме йому спочатку прийшла ідея створити незалежне товариство істориків¹¹. Її він пропагував на сторінках газет¹², обговорював зі своїми старшими колегами Олександром Оглобліним, Наталією Полонською-Василенко, Марком Антоновичем та іншими. Тоді ж виникла ідея створення наукового історичного журналу, який мав би сприяти формуванню товариства. І, незважаючи на молодість, Любомир Винар намагався втілити свої ідеї в життя.

Створення товариства українських істориків було в умовах еміграційного життя справою непростною. Представники старшого покоління українських емігрантів далеко не завжди могли працювати за фахом. Більшість з них була змушена утримувати свої сім'ї, виконуючи тяжку фізичну працю. Наукові дослідження для більшості з них ставали мрією, яку дуже хотілося втілити в життя. Молодше на той час покоління, до якого належав і Любомир Винар, змогло отримати освіту, адаптуватися в чужому світі, але мало бажання працювати на користь української науки. Прибраною батьківщиною для них стали різні країни і було не просто об'єднати українських вчених, розкиданих по всьому світові. Тому обдумувалися різні можливості та варіанти. Так, у 1956 р. О. Оглоблін писав Л. Винару: "Я погоджуюся з Тобою, що спочатку треба створити Об'єднання істориків, а потім видавати журнал того Об'єднання: це цілком логічно. Але в нашому алогічному (в кращій разі) житті може бути якраз навпаки. Будуть гроші – буде журнал, чи збірник. Буде журнал – легше буде створити Об'єднання"¹³.

У "Щоденнику" Л. Винара знаходимо запис за 11 січня 1963 року, зроблений через кілька років після одержання від Олександра Петровича згаданого листа: "До сьогоднішнього дня українські наукові установи не спромоглися на видання репрезентативного істо-

¹¹ Лист Олександра Оглоблина до Любомира Винара від 6.XI.1963 р. (Архів УІТ в Кенті, збірка Л. Винара, фонд "Листування", спр. "О. Оглоблін").

¹² Л. Винар. "До питання організації історичних дослідів", *Свобода*, 21 лютого 1956, ч. 33; Його ж. "Криза організації історичних дослідів", *Свобода*, 16 серпня 1956, ч. 157; Його ж. "За тяглість історичної науки", *Свобода*, 2 березня 1959, ч. 47; Його ж. "Історичний обов'язок української еміграції", *Свобода*, 18 грудня 1959, ч. 244 та ін.

¹³ Лист О. Оглоблина від 12 серпня 1956 р. Публ.: "Джерельні матеріали. Вибране листування Любомира Винара". (Упор. Людмила Сакада). *На службі Кліо...*, с. 696.

ричного журналу. Немає сумніву, що дальший розвиток української історіографії у вільному світі великою мірою залежатиме від видання історичного періодика, в якому б співпрацювали історики, пов'язані з НТШ, УВАН та іншими установами. Це мусить бути орган незалежної історичної думки, в якому могли б співпрацювати всі генерації українських істориків, а також чужинецькі історики, які досліджують минуле України і Східної Європи.

На цьому форумі треба піддати науковій критиці тенденційні писання советських і західних істориків, в яких історія України представлена в кривому дзеркалі. Там будуть появлятися нові історичні студії, будуть обговорюватися усі важливіші видання, присвячені нашій історії. Вже пора українським історикам мати свою власну трибуну для обміну думок, для наукової критики. Мені здається, що для досягнення цієї мети треба буде плисти проти хвиль загального збайдужіння української громади до потреб української історичної науки, треба перебороти упередження багатьох людей, які хоча і займаються історичними дослідженнями, проте дотепер гальмували працю тих, які загальне добро ставили вище своїх приват. Хай 1963 стане роком, в якому український історичний журнал стане дійсністю¹⁴.

Відсутність фінансової бази віддаляла поставлену мету на невизначений термін. Любомир Винар в цей час очолював Історичну комісію “Зарева” – об'єднання студентських академічних товариств національного солідаризму, яке було створено в Мюнхені 1949 р. з ініціативи Марка Антоновича¹⁵. У різних комісіях “Зарева”, в тому числі й Історичній, працювали молоді дослідники, які друкували свої праці на сторінках журналу *Розбудова держави* (1951 – 1958). На початку 60-х років журнал вже не виходив, а невеликі залишки його видавничого фонду Марко Антонович передав для друку нового видання, яким став *Український Історик*. До цих фондів було додано кошти ініціаторів і нечисленні пожертви, але друкувати перше число прийшлося спочатку як складову частину журналу *Самостійна Україна*, хоч це і протирічило поглядам його засновника. Проф. Л. Винар пізніше пояснював: “Згідно з домовленням, [Самостійна] У[країна] могла друкувати деякі наші матеріали у окремій секції п. н. “Український Історик”, а рівночасно усі матеріали видавати в окремому виданні у формі історичного бюлетеня”¹⁶. При цьо-

¹⁴ Л. Винар. *Щоденник*. Запис від 11 січня 1963 р. (Архів УІТ в м. Кенті).

¹⁵ “Зарево” – студентсько-академічна організація національного солідаризму, заснована в Мюнхені в 1949 році. Діяла в 1950-их і в ранніх 60-их роках ХХ ст. До неї входили Марко Антонович, Аркадій Жуковський, Богдан Винар, Любомир Винар, Микола Плав'юк та ін. Видавався інформаційний бюлетень *Листок дружби і журнал Розбудова держави*.

¹⁶ Л. Винар. “Українське Історичне Товариство. Генеза і рання діяльність (замітки основника УІТ)”, *Український Історик*, 1995, ч.1-4 (124-127), с. 23.

му історик зазначив, що в *Самостійній Україні* такий розділ було надруковано в жовтні, а з початком листопада з'явилося перше число історичного бюлетеня окремим виданням.

У невеличкій редакційній статті першого числа було зазначено, що основною метою видання є “зазнайти ширші круги нашого громадянства з історичними дослідженнями українських і чужинецьких науковців, присвяченими в першу чергу історії України і Східної Європи. Будемо старатися всебічно наświetлювати історичну проблематику, наукову діяльність українських і чужинецьких інституцій, інформувати про працю поодиноких дослідників, подавати огляд нових видань і взагалі провадити поточну історичну бібліографію”¹⁷. Було зазначено у редакційній статті і важливу програмову засаду майбутньої діяльності редактора: “Ми хотіли б, щоб “Український Історик” сповняв функцію історичного й інформаційного журналу усіх наших наукових інституцій. Тож до співпраці запрошуємо українські наукові установи, поодинокі науковці і всіх тих, які цікавляться проблемами української історії”¹⁸. Весь час існування журналу редактор намагався слідувати цьому положенню, проголошеному багато років тому.

Перше число журналу не мало редакційної колегії, лише редактора. Було бажано на той час знайти і установу, яка б “фірмувала” видання – це могло, на думку редактора, розв'язати кілька завдань, і в першу чергу – найскладніше – фінансування. Правда, навіть найближчий друг і дорадник молодого історика проф. Олександр Оглоблин тоді притримувався дещо іншої думки: “Питання про “фірму”, на мою думку, другорядне [...]. Історичного Товариства нема – й створити його на папері не можна, щоб не скомпрометувати остаточно самої ідеї [...]. Можливо, що згодом вдасться знайти для журналу якусь “фірму”, а ще краще було б, якби сам журнал створив її навколо себе. Так чи так. Ти мусиш і надалі фірмувати УІ. А коли Тобі буде потрібно, створимо Редколегію, до якої охоче ввійду й я”¹⁹. До початкової редакційної колегії *Українського Історика* (2-3 число, 1964 р.) увійшли: Любомир Винар (головний редактор), Марко Антонович, Василь Дубровський, Богдан Винар, Михайло Ждан, Ігор Каменецький, Роман Климкевич, Олександр Оглоблин, Наталія Полонська-Василенко, з четвертого числа журналу став працювати в редколегії Олександр Домбровський, а з 1965 року приєдналися Ярослав Пастернак і Теодор Мацьків. Це були віддані науці ентузіясти, які без жодних гонорарів і оплати праці не жаліли свого часу, а часто і коштів на підготовку видання

¹⁷ “Від редакції”, *Український Історик*, 1963, ч.1, с.1.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Лист Л. Винара до О. Оглоблина від 22 квітня 1964 р. Опубл.: “Вибране листування Любомира Винара”. *На службі Кіно...*, с.708

до друку. До кожного з них на той час редактор *Українського Історика* звернувся з листом із пропозицією стати членом редколегії і одержав їхню згоду на це.

Близькими співробітниками *УІ* ставали й особи, які не входили до редколегії, але які мали давні наукові контакти з головним редактором. Зокрема, в багатьох листах відомого українського книгознавця Лева Биковського міститься інформація стосовно *Українського Історика*. Так, 20 серпня 1964 р. Лев Биковський після поїздки до Нью-Йорку і Вашингтону повідомляв Л. Винару про те, що *УІ* добре знають на сході США, що домовився щодо деяких рецензій і статей до журналу, пропонував інформацію до розділу “Над чим працюють українські науковці” тощо²⁰. Ділився своїми слушними думками з молодим редактором і його мюнхенський колега директор видавництва “Дніпрова хвиля” в Мюнхені д-р Олекса Вінтоняк, який допомагав розв’язати питання з переносом друку *Українського Історика* до Німеччини: “Формат *УІ* треба обов’язково змінити, це не є формат наукових журналів. Взяти формат журналу “Сучасність”, або паризької “Культури”. Видавцем *УІ* повинен бути ніхто інший, лише УІТ – це ж фірма. Наше Товариство формують визначні особистості з великим науковим стажем”²¹.

Незамінними у редакційній праці були поради і допомога старшого товариша головного редактора проф. Олександра Оглоблина, про що свідчить обширне листування. Любомир Винар 14 грудня 1963 року, невдовзі після появи 1-го числа *Українського Історика*, звертався до старшого товариша: “...головне – маємо свій власний орган, в якому можемо *свобідно*, без жадних цензур, висловлюватися. І це основне. Це ж одинокий журнал історичний поза межами батьківщини. Тому не лише прошу про Твою *тісну* співпрацю, а й про вказівки-напрямні, і щоб Ти уважав [“*У*[українського] *Іст*[орика]”] за Твій власний орган”²². О. Оглоблін проглядав частину статей і матеріалів, які надходили до редакції, завжди підтримував порадою і добрим словом навіть там, де й вважав себе безпорадним: “Радий, що скоро вийде 2-е число *Українського Історика*. Але Ти занепокоїв вісткою про його хиткий фінансовий стан. Вірю, що Тобі пощастить подолати всі труднощі, й журнал існуватиме і міцнітиме. На жаль, в питаннях матеріального порядку я цілком профан і нічого порадити не можу. Гадаю однак, що багато залежатиме від змісту журналу”²³. І тут же він згадував про Б. Мартоса

²⁰ Лист Л. Биковського до Л. Винара від 20 серпня 1964 р. (Архів УІТ в Кенті, ф. “Листування”, спр. “Лев Биковський”).

²¹ Лист О. Вінтоняка до Л. Винара від 20 березня 1965 р. (Архів УІТ в Кенті, ф. “Листування”, спр. “Олекса Вінтоняк”).

²² Лист Л. Винара до О. Оглоблина від 14 грудня 1963 р. Опубл.: “Вибране листування Любомира Винара”, *На службі Кліо...*, с. 706.

²³ Там само, с. 708.

(який пізніше співпрацював в *УІ*), про розширення кола передплатників в Німеччині “і взагалі в Європі”. І додавав: “Взагалі потрібна реклама – й Ти добре зробив, вмістивши оголошення у *Свободі*. Так само треба зробити й в інших газетах – і тутешніх, і європейських”²⁴.

З плином часу відходили в інший світ люди, які за роки співпраці в *Українському Історикі* стали близькими друзями і співробітниками – практично, з усіх членів редакційної колегії 1963 – 1965 рр. живуть сьогодні Марко Антонович, Богдан Винар, Любомир Винар, Олександр Домбровський, Ігор Каменецький, яким маємо віддати належну шану. До праці редколегії включалися нові люди, які допомагали продовжувати життя журналу.

У 1989 р. до складу редколегії журналу вперше було включено дослідника з України – ним став відомий українознавець Сергій Білокінь, пізніше співредакторами стали відомий український археолог та історик Михайло Брайчевський та відомий українських джерелознавець Микола Ковальський, фахівець з історії України Юрій Макар. Сьогодні до складу редакційної колегії *Українського Історика* входять дослідники з діаспори та України, серед яких такі відомі вчені як Олександр Баран (Вінніпег), Ігор Гирич (Київ), Ася Гумецька (Анн Арбор), Олександр Домбровський (Нью-Йорк), Аркадій Жуковський (Париж), Леонід Зашкільняк (Львів), Ярослав Ісаєвич (Львів), Ігор Каменецький (Мт. Плезант), Стефан Козак (Варшава), Олег Купчинський (Львів), Теодор Мацьків (Акрон), Юрій Мицик (Київ), Володимир Сергійчук (Київ), Олександр Сидоренко (Арканзас), Андрій Сороковський (Кембридж), Ігор Стебельський (Вінзор), Валерій Степанков (Кам’янець-Подільський). При Національному університеті “Острозька академія” діє редакційне бюро журналу, очолене Аллою Атаманенко.

Протягом багатьох років існування видання фінансова база журналу викликала велику стурбованість його редактора. Питання пошуку і залучення коштів стало постійним. В архіві Українського Історичного Товариства в Кенті зберігаються бухгалтерські книги початкових років видання, в яких старанним почерком Євфрозини Винар було записано до centa всі внески, пожертви і видатки. Кошти на видання журналу давала як передплата, так і збірки, які проводилися членами УІТ в різних місцевостях, а також пожертви передплатників і членів Товариства. Традиційно для більшості українських установ і періодиків діаспори у журналі друкувався список всіх, навіть найменших, пожертв на його видання. Зрозуміло, що збирання коштів також значною мірою лягло на плечі редактора – як свідчать архівні матеріали, сотні листів до кредитівок, приватних осіб, газет було написано ним з метою поповнення фондів *УІ* – УІТ.

²⁴ Там само.

І ці листи знаходили відгук в шляхетних серцях, чиї пожертви дали можливість втримати журнал протягом 40 років. Тому можна стверджувати, що саме шляхетність передплатників і меценатів *Українського Історика* сприяють його подальшому розвитку, підтримують видання, яке безкоштовно надсилається бібліотекам України.

Важливою для розбудови фінансової бази журналу була популяризація видання та його досягнень, та сама “реклама”, про яку писав О. Оглоблин, яка була розпочата головним редактором ще першого року, перед появою першого числа. Відтоді про кожне нове число з’являлося повідомлення в пресі: про його вихід у світ, подався зміст і характеристика публікацій. В провідних українських газетах діяспори (*Свобода* (Нью-Джерсі), *Америка* (Філадельфія), *Українське слово* (Париж) та ін.), а пізніше і в Україні (зокрема *Українське слово* (Київ)) друкувалися “Літопис УІТ” або “Хроніка УІТ”, вміщувалися окремі матеріали про діяльність Товариства, в тому числі й про *Український Історик*. Членам Товариства періодично розсилався “Бюлетень УІТ”, який також популяризував журнал.

Головний редактор завжди намагався підшукати найкращі варіанти для видання журналу в друкарнях, які б давали найбільші пільгові знижки на друкарські послуги. Саме тому *Український Історик* видавався на початку в Чикаго у видавництві “Ukrainian-American Publishing & Printing Co. Inc.” (дир. п. І. Петручок), потім – у Німеччині, у видавництвах “Дніпрова хвиля” (дир. др. О. Вінтоняк), “Логос” (дир. п. Г. Наняк, пізніше п. Ф. Кордуба), пізніше – знову в США, у видавництві “Ukraprint Inc.” (дир. п. Осип Зінкевич, президент вид-ва – п. Віталій Зінкевич), сьогодені – у видавництві “Computorprint Corp.” (дир. п. Марія Дупляк). Зрозуміло, що відірваність редколегії від видавництва приводила до певних ускладнень у роботі, але значний масив листування з видавцями, що зберігається в архіві УІТ, свідчить, що і вони часом ставали співробітниками журналу і допомагали не лише його видавати, а й розповсюджувати, зокрема в Європі. Спілкування редактора з авторами і з видавництвами здійснювалась і здійснюється переважно листовно і телефонічно, останнім часом – електронною поштою, але це ніколи не заважало журналу розвиватися.

Без сумніву, зміст і напрям періодичного видання, його успіх у читача визначається людьми, які в ньому працюють. Безперечним є і те, що особистість головного редактора має величезний вплив на формування журналу, особливо в умовах розвитку періодичних видань в діаспорі, бо саме головний редактор визначає структуру видання, звертається до фахівців відповідних галузей із замовленням публікацій, відбирає потрібні матеріали. При цьому його фахові якості, позиція у науковому світі та наукові контакти мають неабияке значення у його роботі, як і досвід редагування. Всі ці потрібні для праці якості притаманні Любомирові Винару.

Формування редакційного портфелю є справою постійною, яка забирає у редактора багато часу і вимагає зусиль і значної самопосвяти, іноді коштом власної наукової праці. Редактор змушений враховувати багато факторів, серед яких важливе місце посідає зацікавлення читацької аудиторії, яке безпосередньо пов’язане із надходженням коштів за передплату. Одночасно редактор змушений враховувати те, що журнал має не лише задовольняти, але й скеровувати та виховувати читацькі інтереси, підносити їх до рівня розвитку світової методики і методології дослідження. Саме це сприяло появі нової тематики в *Українському Історик*у, розширенню кола заторкуваних проблем.

Значний масив листування, що зберігається в архіві Українського Історичного Товариства в м. Кенті (США), свідчить про редакторську працю Любомира Винара, який замовляв статті і матеріали та іноді давав поради авторам, визначав обсяг статей, встановлював черговість їх подачі в журналі, намагався зекономити кожен цент при виконанні друкарських робіт тощо. Яскравим зразком одного з перших листів такого роду є лист від 10 грудня 1965 року до д-ра Іллі Вітановича, відомого українського історика, автора праць з економічної історії та історіографії, якому Любомир Винар писав: “В міжчасі я вислав Вам ч.4 УІ. Початки журналу були дуже важкі. Ніхто не вірив, що історичний журнал вдержиться. Але роблю всі, що в моїй силі, щоб УІ розбудувати. Думаю, що з кожним числом журнал стає кращий. В 1966 р. перше число хочемо присвятити М. Грушевському, про що я Вам згадував. Я дуже розчислюю на обіцяну статтю про методологію досліду в його творах або на іншу тему. Згори найщиріше дякую за статтю. Матеріал до цього числа будемо відсилати в першій половині лютого – дуже прошу прислати, якщо можливо, два примірники машинопису (один іде до мовного редактора). Також я буду вдячний за інші матеріали (статті, рецензії, спогади, недруковані архівні матеріали, тощо). Лише тісна співпраця між старшим і молодшим поколінням українських істориків – поставить тверді основи під розвиток української вільної історіографії. Я знаю, що Пан Професор є дуже заабсорбований працею для ЕУ – але вдержання і розбудова одинокого нашого історичного журналу це рівнож дуже важна справа”²⁵. Ілля Вітанович виконав свою обіцянку і в УІ за 1966 рік з’явилася його стаття “Уваги до методології й історіософії М. Грушевського”²⁶. В той же час *Український Історик* ніколи не друкував псевдонаукових матеріалів, не зважаючи на матеріальні труднощі, навіть якщо це могло фінансово підтримати журнал, і не ставав лялькою в руках будь-яких

²⁵ Лист Л. Винара до І. Вітановича від 10 грудня 1965. (Архів УІТ в Кенті, ф. “Листування”, спр. “Ілля Вітанович”).

²⁶ *Український Історик*, т. III, ч. 1-2, 1966, с. 32-51.

розвідок чи спецслужб²⁷.

Тематика публікацій журналу розширювалася з кожним роком і журнальні рубрики дають можливість систематизації матеріалів. Виходять тематичні числа журналу, в тому числі присвячені М. Грушевському (6 томів), О. Оглоблину (2 томи), Д. Дорошенку (2 томи), М. Слабченку, В. Липинському та ін. Грушевськознавство на сторінках *Українського Історика* заслуговує на окрему увагу і вже відобразилося у низці досліджень українських дослідників²⁸. Багато важливої інформації міститься в джерельних публікаціях на сторінках журналу, значення яких не можна переоцінити, а також у рубриці “Хроніка”, в якій знаходимо матеріали до історії науково-го життя в діаспорі й Україні.

Рівень наукових досліджень, що вмішувалися на сторінках журналу, сучасні дослідники оцінюють як високий. Він пояснюється відповідним рівнем фахової ерудиції головного редактора та членів редакційної колегії. Автори *Українського Історика* працювали, використовуючи західну методологію історичного дослідження задовго до одержання такої можливості дослідниками в Україні. Крім того, для них була відкритою україніка у західних архівах, а завдяки знанню іноземних мов вони мали можливість використовувати джерела і літературу з проблем, з політичних причин заборонених в Україні. Це значною мірою визначило роль журналу української історіографії діаспори в розвитку української історіографії. Крім того, в *Українському Історик* містяться важливі джерельні матеріали, що роблять доступнішими для материкових дослідників західні українські архіви, в той час як більша їх частина, громадські – наукових установ діаспори, періодичних видань – та приватні – відомих українських діячів – на жаль, сьогодні в силу цілої низки важливих причин є малодоступними²⁹.

Напередодні виходу перших чисел майбутньої редакції звертався за порадою і з запрошенням до співпраці до провідних укра-

²⁷ Повідомлено автору Олександром Домбровським.

²⁸ Олександр Домбровський, “Грушевська яна в “Українському Історик””, *Український Історик*, т. 10, ч. 3-4 (39-40), 1973, с. 29-37; Любомир Винар, *Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток*. Серія: “Грушевська яна”, т. 5. Київ: УІТ, Міжнародне Товариство ім. М. Грушевського, вид-во Олени Теліги, 1998, с. 127-133; Ігор Гирич, “Професор Любомир Винар і сучасне грушевськознавство”. В кн.: Любомир Винар, *Грушевськознавство...*, с. 119-126; Його ж: “Внесок “Українського Історика” в грушевськознавство”, *Український Історик*, т. 31, ч. 1-4 (120-123), 1994, с. 102-109; Його ж, “Засновник грушевськознавства”, *Михайло Грушевський: історик і будівничий нації. Статті і матеріали*, Нью-Йорк, Київ, Торонто, 1995, с. 18-22; Його ж, “Біля джерел наукового грушевськознавства”, *На службі Кліо...*, с. 85-93; Людмила Сакада, “Діяльність істориків українського зарубіжжя в обороні імені М.С. Грушевського”, *Український історичний журнал*, 1996, №6, с. 38-49; та ін.

²⁹ Я. Дашкевич, “Українські збірки в Нью-Йорку”, *Пам'ять століть*, 2001, №2, с. 134-136.

їнських вчених. Про це свідчить листування Л. Винара з відомими дослідниками, яке зберігається в архіві УІТ в Кенті, що буде незабаром опубліковане. Як вже згадувалося, на протязі всіх років існування *Українського Історика* він вмів із вдячністю врахувати чужу думку. Про це також свідчить як численна кореспонденція, так і анкети – додатки до “Обіжних листів”, які містили запитання щодо подальшого розвитку видання.

“Обіжні листи”, які періодично розсилалися головним редактором до членів редакційної колегії *Українського Історика*, є важливим джерелом до вивчення історії журналу. В них Л. Винар звертався до співробітників з пропозиціями, заувагами, часом просив поради. Зокрема, в “Обіжному листі” з нагоди 25-ліття журналу, маючи 25-літній стаж його редагування, він, як завжди, порушив актуальні на той час проблеми: 1) склад редакційної колегії; 2) тематика і структура УІ, зокрема потреба впровадження нових розділів, присвячених науковому життю, питанням розвитку національної культури та політичних процесам в Україні; 3) розвиток розділів рецензій та наукової хроніки; 4) запровадження розділу “біжучої” (поточної) бібліографії; 5) зауваги і рекомендації стосовно інших рубрик журналу; 6) технічні справи – уніфікація бібліографії у поданих матеріалах, маргінесів і міжстрічкового інтервалу³⁰. Без сумніву, “Обіжні листи” УІТ і до редакції *Українського Історика* заслуговують на окрему публікацію та дослідження³¹.

В різні часи існування журналу мовно-стилістичне редагування матеріалів здійснювали мовні редактори д-р Марко Антонович, д-р Володимир Маруняк, д-р Наталія Пазуняк, д-р Ася Гумецька. Значну допомогу у корегуванні надає д-р Олександр Домбровський. При цьому і Любомир Винар повною мірою був задіяний у виконанні неминучої і дуже важливої у будь-якому періодичному виданні чорнової роботи: вичитуванні коректури, виправленні друку тексту, безпосередньо забезпечуючи, таким чином, своєчасність видання та його якість.

Позиція редактора щодо мови журналу була однозначною – він має видаватися українською, хоча можливі і публікації англійською, німецькою, французькою та іншими мовами, що зробить *Український Історик* доступнішим представникам зарубіжної історіографії. До російської ставлення має бути як до іншої іноземної, і якщо йдеться про друк джерел, то вони мають супроводжуватися перекладами українською. Таке ставлення було і є актуальним, бо в

³⁰ Обіжний лист від 24 грудня 1988 р. (Архів УІТ в Кенті).

³¹ Частина з них було опубліковано: “УІТ і “Український Історик”: архівні матеріали”. В кн.: Любомир Р. Винар, “Український Історик”: 40 років служіння науці, 1963 – 2003. *Статті і матеріали*. Ред. Алла Атаманенко. Нью-Йорк, Острого, 2003, с. 382-401.

Україні відбувалася заміна української мови російською в наукових дослідженнях та спілкуванні істориків, а в діаспорі частина дослідників вважала за потрібне відмовитися від української мови на користь англійської. Представники молодшого покоління вчених в діаспорі часом недостатньо володіли українською мовою для її вільного використання в дослідженнях. Будучи редактором україномовного видання, Л. Винар свідомо відстоював його мову, справедливо вважаючи, що це збереже україномовність *Українського Історичного Журналу* і, таким чином, допоможе українській історіографії в Україні. В сучасній Україні часом російська мова сприймається як така, яку мають розуміти без перекладу. Це не викликає заперечень у випадку рівнозначного використання у таких, переважно збірникових виданнях, інших мов. Але у випадку публікації джерел їхні друки російською вимагають перекладу.

Важливою була і позиція редактора та співробітників журналу щодо політичного нейтралітету, позапартійності *Українського Історика*, який живо відгукувався на події в Україні і світі, запрошував до співпраці на науковому рівні представників всіх політичних партій і угруповань, але ніколи не віддавав перевагу жодній із них, як і жодній із наукових установ, в яких співпрацювали історики. І при цьому завжди виступав проти партійності і зросійщення історіографії в Україні.

Велика увага приділялася редактором залученню до діяльності представників *Українського Історика* в різних регіонах США, Канади, Європи, Австралії. Їхня праця сприяла приєднанню нових передплатників, проведенню збіркових акцій. В кожному числі журналу, починаючи від 2-3 за 1964 р., вказувалися імена і адреси представників *Українського Історика* в різних країнах, що свідчило про чималу організаційну працю, проведenu головним редактором і співробітниками журналу. В умовах недостатнього фінансового забезпечення практично всі автори, представники *Українського Історика*, які розв'язували завдання його поширення і, в першу чергу, головний редактор, працювали без оплати праці і гонорарів. Любомир Винар намагався фінансово підтримати старших співробітників (Н. Полонську-Василенко, О. Оглоблина), які знаходилися у скрутному матеріальному становищі, хоча вони часом повертали надіслані у вигляді гонорару гроші.

Визначити місце журналу в українській історіографії пробували його найближчі співробітники О. Домбровський, Л. Биковський, Т. Мацьків та ін.³² В Україні різні аспекти діяльності журналу

³² Л. Биковський. "Мемуаристика на сторінках 'Українського Історика', *Український Історик*, т. XI, ч. 1-3 (41-43), 1974, с. 173-175; О. Домбровський. "До історії відносин між УВАН, УІТ і НТШ", *Вісті УВАН*, ч. 2. Ред. Олександр Домбровський. Нью-Йорк: УВАН у США, 2000, с. 27-44; Т. Мацьків. "Мазепіяна в 'Українському Історикі'", *Український Історик*, т. XXXI, ч. 1-4 (120-123), 1994, с. 50-56 та ін.

розглядали Л. Сакада, Г. Швидько, В. Сергійчук, Я. Калакура, І. Верба, І. Гирич та ін.³³ У 1999 р. було видано підготовлений Л. Сакадою "Показчик змісту" *Українського Історика* за роки 1963 – 1997. У 1999 р. вона захистила кандидатську дисертацію, присвячену *Українському Історикі*, у 2003 році опубліковано монографію на цю тему³⁴.

Редактор *Українського Історика*, як і редактори українських видань XIX – XX ст., був одним із найактивніших авторів журналу, що ставав для нього широким полем для наукової, а часом, і публіцистичної праці. За час існування журналу Любомиром Винаром було написано багато наукових статей, рецензій, бібліографічних нотаток, інформаційних матеріалів у "Хроніці" тощо. Заповнюючи прогалини у відділі хроніки або бібліографії, і пам'ятаючи пораду редактора паризької *України* Ілька Борщака, що статей однієї людини (навіть редактора) в журналі не може бути багато, він часом підписував їх криптонімом або псевдонімом³⁵. В той же час його редакторські статті ставали програмовими для розвитку *Українського Історика*, і завжди містили важливі думки про проблеми української історичної науки як в діаспорі, так і в Україні, ставали важливим джерелом для вивчення історії журналу, для розуміння як

³³ А. Атаманенко. "Перше число журналу "Український Історик" (1963) як джерело до вивчення української історичної науки на еміграції". *Наукові записки: Історичні науки*. Острог: НаУОА, 2002, вип. 2, с. 241-247; І. Гирич. "Внесок 'Українського Історика' в грушевськознавство...", с. 102-109; Я. Калакура "Вклад 'Українського Історика' в розвиток української національної історіографічної школи", *Українознавство в розбудові держави: Матеріали щорічної науково-практ. конференції 14-16 жовтня*. Кн. 1, 1993. Київ, 1994, с. 154-156; Я. Калакура. "Джерелознавство в дослідницькій діяльності Українського Історичного Товариства", *Український Історик*, т. 32, ч. 1-4 (124-127), 1995, с. 53-56; В.Р. Михайлик. "'Український історичний журнал' та 'Український Історик': обрії співробітництва", *Український історичний журнал*, №1, 1994, с. 154; Л. Сакада. "'Український Історик' – журнал Українського Історичного Товариства", *Український Історик*, т. 36, ч. 1 (140), 1999, с. 11-22; Л. Сакада. "Два журнали українських істориків: 'Український історичний журнал' та 'Український Історик'", *Український історичний журнал*, №4, 1997, с. 58-68; О. Ситник. "'Український Історик' і сучасна українська історична наука: взаємозв'язки, співпраця і взаємовідносини", *Проблеми української історіографії: Матер. Всеукр. наук. конференції, присвяченої 30-річчю Українського Історичного Товариства і журналу "Український Історик" 2 березня 1996 р.* Мукачево, 1996, с. 30-35; Л. Сакада. "Джерела до історії Українського Історичного Товариства на сторінках журналу 'Український історик'", *Наукові записки: Збірник праць молодих вчених і аспірантів Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського*, т. 4. Київ, 1999, с. 321-335 та ін.

³⁴ Людмила Сакада. "Український історик": генеза, тематика, постаті. Нью-Йорк; Київ, 2003, 328 с.; іл. (Серія УІТ "Історіографічні студії", ч. 1).

³⁵ Як зазначено у *Показнику змісту за роки 1963 - 1997* (УІ, т. XXXVI, 1999, с. 156) Л. Винар використовував для підпису в журналі такі криптоніми і псевдо: "А. Л., І. Д-няк, Л.В., Л. В-р, Літописець, ЛРВ, Львів'янин, Н.В., П.Т., Р.В., Р.Д., Р. Д-к, Р. Д-кий, Р.К., Р.М., Роман Дорик".

багатьох аспектів розвитку часопису, діяльності УІТ, так і різних аспектів української історіографії взагалі. Вони базуються як на спогадах автора, так і на архівних джерелах, що зберігаються в його особистому архіві та архіві Українського Історичного Товариства³⁶.

Отже, головний редактор став першим істориком і дослідником видання. Глибоко переконаний в тому, що історичне явище має досліджуватися на основі архівних матеріалів, він одночасно є впевнений, що багатьох помилок дослідникам вдалося б уникнути, якби вони не притримувалися так званого принципу історичної перспективи, який вимагає певного часу для об'єктивних висновків. Маємо віддати історика належне, бо в своїх редакційних статтях, присвячених історії журналу, він закликав колег до діалогу, який би допоміг уникнути суб'єктивності у судженнях і висновках. Переважна більшість його статей, присвячених цій проблемі, мала ювілейний характер, але в них, на основі спогадів і архівних джерел, ґрунтовно проаналізовано передумови зародження журналу, тогочасні проблеми наукового життя в діаспорі та Україні.

Розповідь про початки часопису і діяльності Українського Історичного Товариства супроводжувалася ґрунтовною аналізою здобутків та перспектив розвитку *Українського Історика*. При цьому редактор зазначав і недоліки ("недосягнення") у журналі, які відносилися до його структури, врівноваженості окремих розділів, тематики тощо. Черговий ювілей журналу чи товариства Любомир Винар таким чином перетворював на підставу для висновків відносно пройденого шляху і досягнутого, а також для обговорення важливих проблем, які були нагальними для тогочасного наукового життя.

Завдяки добрій ознайомленості з материковою історичною літературою та періодичними виданнями, з історіографічними процесами, що відбувалися за межами України і на батьківщині, високій фаховій ерудиції, вмінню аналітично мислити, редактор *Українського Історика* піднімав питання, які відсували горизонти наукового розвитку, змальовували його наступні перспективи. Не все із запропонованого вченим вдалося реалізувати відразу, на що були поважні об'єктивні причини. Однак пропозиції не знімалися з порядку денного, а подальше наукове життя підтверджувало необхідність їхнього здійснення. Часто в редакційних статтях Л. Винар висловлював свою точку зору на те чи інше актуальне питання, перетворюючи сторінки журналу в місце дискусії. Розвиток часопису його редактор завжди розглядав на тлі української історичної науки. Працю журналу і товариства він плянував на основі цих спостережень і критичних зауваг про стан історіографії.

³⁶Статті видано у збірці: Любомир Р. Винар. "Український Історик": 40 років служіння науці, 1963 – 2003. Статті і матеріали. Ред. Алла Атаманенко. Нью-Йорк: Острог, 2003, 422 с.

Спробуємо визначити погляди редактора *Українського Історика* на процес розвитку української історіографії та її невідкладні завдання, а також на актуальні питання тогочасного наукового життя. Почнемо з термінології, якій історик надавав величезного значення. На основі визначення поняття "історіографія", зробленого Д. Багалієм, Д. Дорошенком, О. Оглоблиним, Л. Винар широко окреслює напрями історіографічних досліджень, їх завдання. Користуючись поняттями "вільна українська історіографія", "еміграційна українська історіографія" та "советська історіографія" він чітко окреслює зміст кожного. Важливо, що поняття "еміграційна історіографія" він відносить лише до тих наукових установ і дослідників, діяльність яких не була складовою частиною наукового життя країн помешкання. Тобто, українську історичну науку, що розвивалася в Канаді або США – багатостітнічних країнах – як складова національного наукового життя цих країн, Любомир Винар відносив до вільної української історичної науки. В той же час він високо оцінював факт зустрічі у повоєнній Німеччині українських істориків різних поколінь, представників різних історіографічних шкіл, історіософських напрямів – наддніпрянців, галичан, представників празького, варшавського, берлінського наукових центрів. Зрозуміло, що до співпраці в *Українському Історикі* залучалися представники різних поколінь істориків, що походили з усіх українських земель.

Турбувала Любомира Винара і проблема вживання українських історичних термінів у чужомовних дослідженнях, які часто містили в собі багато помилок, пов'язаних саме з певними поняттями. Історик закликав до проведення спільних із західними дослідниками форумів, де можна було б обговорити ці проблеми. Членство Українського Історичного Товариства в Американській Історичній Асоціації давало можливість реалізувати цей задум. Крім того, він вважав, що у розв'язанні цієї проблеми мають сказати свої слово українознавчі осередки при американських та канадських наукових інституціях. Розглядалися ці проблеми і на сторінках *Українського Історика*.

Важливе значення для редактора *Українського Історика* має незаангажованість наукових дослідів, без будь-яких впливів, які могли б позначитися на висновках дослідника. Розглядаючи розвиток науки в Україні протягом багатьох років, історик відзначав негативні впливи системи – сталінізму, брежнєвщини (особливо розгром української науки 1972 року), перебудови. Зі співчуттям ставлячись до материкових істориків, він відзначав їхні безперечні здобутки, але з великою антипатією ставився до псевдовчених, які свідомо тенденційно висвітлювали історичний процес, особливо за часів перебудови, коли літератори і лише окремі історики мали сміливість публічно висловлювати свою думку про важливі проблеми україн-

ської історії, колишні її “білі плями”, а керівні органи академічних наукових установ залишалися на старих позиціях. Простежив дослідник і роль *Українського Історичного Журналу* на різних етапах розвитку материкової історіографії. *Український Історик* під його редагуванням протягом довгих років панування тоталітаризму на рідних землях ставав на захист українських вчених, які потерпали від свавілля влади.

Розглядаючи стан української історіографії на Заході, Л. Винар подав періодизацію її розвитку, підтримав ідею свого вчителя і друга О. Оглобина про генерації дослідників, з боєм відзначивши відсутність молодого поповнення. Після створення українських кафедр при американських та канадських університетах, він підкреслював завдання цих установ у вихованні молодшого покоління істориків, вважаючи їх працю в цьому напрямі недостатньою. Велику увагу редактор *Українського Історика* приділяв питанням координації наукової та видавничої праці, з жалем відзначаючи, що часто їй заважають звичайні людські амбіції та непорозуміння між науковими установами. В той же час він підкреслював здобутки кожної з наукових установ, особливо у видавничій сфері.

Багато уваги в працях Л. Винара присвячено проблемі схеми історії Східної Європи. Актуальність питання була безперечною, бо так звана “традиційна схема” позбавляла Україну її минулого, перетворювала її історію на додаток до російської. Поширення в світі історії України через праці російських і радянських істориків призводило до трагічних наслідків, коли світ вважав Україну за невід’ємну частку Росії. Дослідження, опубліковані на сторінках *УІ*, ґрунтувалися на схемі історії Східної Європи М. Грушевського і знаходили її закономірне продовження і розвиток.

Редактор *УІ* в редакційних статтях визначав невідкладні завдання, що стоять перед українською наукою, які стануть поштовхом для подальшого наукового поступу. Відповідно до часу змінювався їхній зміст, частину їх було розв’язано і продовжують розв’язувати українські історики в Україні та за її межами. До таких завдань історик відносив підготовку молодшого покоління дослідників, участь всіх наукових установ в українському науковому житті, організацію і проведення наукових конференцій та з’їзду українських істориків, де було б проаналізовано найголовніші наукові потреби і визначено шляхи їхнього розв’язання. Передбачав він і включення українських дослідників в працю історичних і славистичних установ і товариств у світі, участь у міжнародних конференціях і конгресах, з трибуни яких можна було б пропагувати основні положення української національної історіографії і розробляти окремі питання історії України. На сторінках *Українського Історика* фіксувалися провідні наукові форуми, аналізувалися їхні здобутки і перспективи.

Історик наголошував на потребі активізації науково-видавничої діяльності: виданні історичної бібліографії, історичних атласів, словників, довідників, в тому числі хронологічних, підготовці загального каталогу україніки в канадських, американських та інших бібліотеках, опису архівної україніки, в тому числі й опрацювання матеріалів приватних архівів, підготовці і виданні підручників з історії України, особливо в англійській мові для студентів американських і канадських університетів. Він вважав, що потрібно стимулювати нові монографічні дослідження збірних та індивідуального авторства, в тому числі й історіографічні, видавати джерельні збірки. Любомир Винар визначив коло наукових проблем, які вимагали монографічного дослідження – це були теми, які в силу політичних причин або фальсифікувалися, або просто не досліджувалися в Україні: рання і середньовічна історія України, історія ранньомодерної доби, історія української революції, церкви, культури, політичної думки, історія української еміграції та українських спільнот за межами України, проблема зв’язків України з іншими державами, персоналії тощо. На його думку, потрібно було і перевидання праць українських істориків наукової доби, а також написання нового узагальнюючого нарису української історіографії. Враховуючи потреби часу, він пропонував робити те, що було найактуальнішим. З початком перебудови в Україні історик вважав за необхідне дослідити процес систематичного винищення українського населення й інтелігенції радянською владою, з’ясувати долі видатних політичних і культурних діячів 30-х – поч. 50-х років, переслідуваних і знищених владою. Він закликав реабілітувати репресованих істориків, сприяти перевиданню їхніх праць і написанню монографій про життя і творчість. Його хвилювала і доля підготовлених до друку видань ВУАН, а також розкриття для дослідників колись заборонених архівних фондів.

Як дослідник *Українського Історика* його редактор намагався об’єктивно висвітлити процес зародження і становлення журналу, з вдячністю згадував його перших співробітників і своїх дорадників та помічників, відзначав їх роль у становленні часопису. Оглядаючи з ретроспективи років пройдений шлях, засновник журналу неодноразово висловлювався щодо періодизації розвитку журналу. Узагальнення висловлених думок дає можливість стверджувати, що Л. Винар іноді виокремлював т. з. “передісторичний період” – 1955 – 1963 рр., коли проводилася організаційна праця. В цілому ж, його періодизація виглядає таким чином:

Перший період – роки 1963 – 1964, це був період виходу історичного журналу в якості бюлетеня Історичної комісії “Зарева” (числа 1-4).

Другий – від 1965 року до середини 1980-х років, коли журнал розбудовувався як періодичне видання української історіографії на

Заході; наслідком стало зростання наукового авторитету видання та визнання його в українських і неукраїнських наукових колах зарубіжжя.

Третій період – з другої половини і до кінця 1980-х років: у зв'язку з розширенням тематики публікацій журнал УІТ набув характеру історико-українознавчого видання.

Четвертий період – започатковано 1990-го року: його ознаменовано поширенням співпраці діаспори з науковцями України, що сприяло трансформації журналу УІТ у спільне видання для істориків України й діаспори.

У кожній із статей ювілейного характеру, написаних в середньому з проміжком у п'ять років, він розглядав роль часопису у тогочасному історіографічному процесі, аналізував його структуру, завдання, основні напрями діяльності, основні проблеми, які стояли на перешкоді. Відзначено було і роль журналу у постанні УІТ, подано хронологію подій.

Незважаючи на 40-ліття, *Український Історик* залишається провідним журналом української історіографії не лише в діаспорі, а і в Україні. Тут і сьогодні публікуються наукові дослідження, спогади, архівні матеріали провідних українських вчених – Олександра Оглобина, Наталії Полонської-Василенко, Михайла Брайчевського, Ярослава Дашкевича, Ярослава Дзири, Івана Дзюби, Ярослава Ісаєвича, Миколи Ковальського та ін. Його визнано Вищою Атестаційною Комісією України, матеріали з УІ індексуються в провідних бібліографічних довідниках. Журнал розвивається, з'являються нові теми, нові рубрики, нові тематичні випуски. Одночасно *Український Історик* притримується традицій у розвитку грушевськознавства, персональної проблематики, історії Визвольних змагань і багатьох наукових проблем, актуальних для сучасної історичної науки. Його редактор вірить у дальший розвиток журналу.